

ברירה אסורה דרך תיקון ומותרת דרך אכילה

כפי שהקדמנו, יסוד מלאכת בורר הוא יצירת תיקון על ידי הפרדה, וזה יכול להיות רק אם מתקיימים שלושה תנאים:

- א. **לפחות שני מינים.**
 - ב. **שהשני המינים יהיו מעורבים אחד בשני.**
 - ג. **שיהיה דרך ברירה – תיקון ולא דרך אכילה.**
- בשיעורים הקודמים למדנו מה נקרא שני מינים, ומה נחשב תערובת, בשיעור הקרוב נעמוד על מה נחשב דרך ברירה ומה נחשב דרך אכילה.

לא כל הפרדת שני מינים מעורבים נחשב כמלאכת בורר

כאמור, יסוד מלאכת בורר זה רק כאשר מתעסקים בתיקון המינים העורבים על ידי הפרדה, אבל אם ההתעסקות היא לא בתיקון אלא באכילה אין זו דרך ברירה אלא דרך אכילה ומותר (שבת דף עד.).

איך נדע מתי ההפרדה היא תיקון ומתי דרך אכילה?

הגמרא מציבה לכך כמה תנאים:

- אוכל מתוך הפסולת** – כאשר מוציאים את האוכל מתוך הפסולת, אין כאן התעסקות בתיקון המאכל אלא באכילה עצמה.
- ביד** – אם מפריד בין האוכל לפסולת בכלי המיוחד, מוכיח שמכוון לשם מלאכת בורר, אך כאשר עושה זאת ביד או בכלי אכילה זה ממש מעשה אכילה.
- מיד** – אם מפריד את האוכל מתוך הפסולת לאכילה מיידיית - לאלתר מוכח שמכוון לשם אכילה ולא לשם מלאכת בורר. (שי"ט א).

אוכל מתוך פסולת

כאשר יש תערובת של אוכל ופסולת ונוטל את האוכל, או אם יש תערובת של מיני מאכלים ומאכל אחד הוא לא רוצה, יש ליטול את המאכל בו הוא חפץ, וכן אם יש לפניו שני מינים ורוצה להפרידם מכל סיבה שהיא, יש ליטול את המין שבו הוא חפץ להשתמש בזמן הקרוב. כפי שביארנו, אומנם מלאכת בורר נאמרה באוכל ופסולת, אבל אותו הדין יהיה גם בכלים ובגדים מעורבים.

ואם אין דרך להוציא את האוכל מהפסולת? מובא באחרונים שכאשר אין דרך להוציא את האוכל מתוך הפסולת כגון בפירות וירקות שתחילה יש להסיר את הקליפה – פסולת, יהיה מותר לעשות כן כיון שאין דרך אחרת גם זה נחשב דרך אכילה. (שי"ט ד. באור הלכה ד"ה מתוך אוכל).

ביד

כאשר אדם מפריד בין המינים על ידי כלי, זה נראה ממש כהתעסקות בתיקון וזה מלאכת בורר (יש הבדל אם עושה זאת בכלי המיוחד לברירה שאז יעבור על מלאכה מהתורה, אך אם עושה זאת על ידי כלי שלא מיוחד לברירה, יעבור רק על איסור דרבנן). (שי"ט א).
אך אם מוציא את האוכל בידו או בכלי אכילה, אין כאן התעסקות בתיקון אלא באכילה וזה מותר.

מיד

כאשר אדם מפריד בין מינים שבתערובת, ושומר את מה שהפריד לזמן מאוחר יותר, יש כאן התעסקות בתיקון של האוכל, וזו מלאכת בורר, אך כאשר מוציא את החלק הטוב ביד ואוכל זאת **מיד** אין זו התעסקות בתיקון האוכל אלא באכילה עצמה המותרת.
מה נחשב מיד? למעשה מותר לברור את האוכל מן הפסולת ביד בזמן שדרוש כדי שהאוכל יהיה מוכן לסעודה, אפילו אם האוכל הזה מיועד לסוף הסעודה, כיון שכך דרך האכילה להכין את מה שרוצים לאכול לפני הסעודה. ויש אומרים שהזמן הכי מוקדם שמותר לברור קודם הסעודה הוא חצי שעה. (שיט ס"ק ד במשנ"ב. ששי"כ ח"ג פ"ג הערה ע. ויש אומרים שהזמן הכי מוקדם הוא חצי שעה – חוט שני עמ' עז. חזו"ע ח"ד עמ' קפ).

דוגמאות

1. לפני סלט ירקות, האם מותר לי בשבת 'לשלוף' חתיכת מלפפון ולאכול, או שכיון שיש כאן תערובת של כמה מינים, פעולה זו נכללת במלאכת בורר?

מותר להוציא מתערובת את מה שרוצים להשתמש בו לאלתר.. כיון שזו דרך אכילה. ובתנאי שיעשה זאת ביד או בכלי אכילה ולא בכלי של ברירה.

2. האם מותר לקלף תפוז בשבת או שזה בורר?

מותר לקלף תפוז למרות שכביכול מוציאים את הפסולת מהאוכל, כיון שהסרת הקליפה לא נועדה כדי לתקן את האוכל אלא רק כדי להגיע לאוכל, שהרי אין דרך בעולם להגיע לתפוז בלי להסיר תחילה את הקליפה, וזה דרך אכילתו.

3. אדם שמכין סלט ביצים ובצל בשבת בבוקר.. האם זה משנה מתי מתחיל להתעסק בהכנה?

כאשר אדם מכין סלט ביצים עם בצל, עליו לשים לב שהוא מפריד כאן בין הקליפה של הביצה לביצה עצמה וכן בין קליפת הבצל לבצל עצמו, ולכן יש לעשות זאת בסכין רגיל ולא בכלי מיוחד, וכן בזמן שסמוך לסעודה – בערך חצי שעה לפני הסעודה, שאז זו דרך אכילה.

4. האם מותר להוציא תפוח אדמה מתוך הצ'ולנט עם כף מחוררת כדי שרק התפוח יצא בלי רוטב...?

למרות שמותר להוציא אוכל מתוך פסולת – כלומר את הדבר שרוצים לשימוש מיידי מתוך כל השאר, זה רק בתנאי שלא עושים זאת בכלי מיוחד לברירה, אבל כף מחוררת נחשבת ככלי שבוררים איתו ואסור. אכן, אם אין תערובת, כלומר שיש חתיכות גדולות מועטות בתוך הרוטב, יהיה מותר.

5. מהי הדרך לאכול דגים עם עצמות בשבת... באיזו צורה מפרידים בין העצמות לדג בלי לעבור על מלאכת בורר?

כאשר רוצים להפריד בין עצמות הדגים לדגים בעצמם, לדעת המשנה ברורה יש למשוך את הדג מתוך העצם שאז מוציא את האוכל מהפסולת ולא להפך. אך לדעת הבן איש חי, בשעת האכילה ממש מותר להוציא את העצמות מתוך הדג שכן גם זה נחשב דרך אכילה.